

Capítol 1: RAMON ROGIÈR TRENCAVÈL:

L'HEROI MÀRTIR DE LA CROADA

De la Croada contra els Bons Homes, segurament el protagonista que ha mantingut una imatge i una aurèola d'heroi al llarg dels segles ha estat el vescomte Ramon Rogièr Trencavèl.

Primerament ens hem de situar en el context de les terres occitanes durant el segle XII. Com a tota Europa Occidental, el feudalisme havia creat una gran quantitat de senyorius que configuraven un trencaclosques de servituds feudals, i on les monarquies molt sovint només posseïen un poder simbòlic i limitat sobre la major part dels seus dominis.

Dins del territori sota la sobirania de la dinastia reial dels Capets, Occitània s'autogovernava de manera plena i lliure mitjançant les seves famílies aristocràtiques, i on el Comtat de Tolosa era uns dels feus més importants. L'altra nissaga occitana poderosa, els Trencavèl, governava els comtats i feus de Nîmes, Albi, Carcassona, Rasés, Besièrs i Agda. Els encara anomenats "reis dels Francs" cobejaven i desitjaven sotmetre aquesta noblesa occitana, massa sovint massa rebel, i exercir una sobirania real sobre els territoris occitans.

En Ramon Rogièr Trencavèl nasqué l'any 1185 i era fill de Rogièr II Trencavèl i Adelaida (o Azalaïs segons els documents) de Tolosa. Per tant, estava emparentat també amb la Casa de Tolosa; era nebot del comte Raimon VI de Tolosa. En morir el seu pare l'any 1194, esdevingué a l'edat de nou anys, vescomte de Carcassona i Rasés (amb vassallatge al Comtat de Tolosa), i vescomte d'Albi i Besièrs, (amb vassallatge al rei d'Aragó i comte de Barcelona). Es casà amb l'Agnès de Montpelhièr, germanastra de la Maria de Montpelhièr (la muller del rei Pere II d'Aragó i I de Barcelona i mare del futur rei Jaume I el Conqueridor), amb qui tingué un fill, en Ramon.

El seu tutor, designat al testament del seu pare, fou el noble Bertran de Saissac, senyor del castell del mateix nom, un home de gran cultura que marcà el caràcter i el comportament del jove vescomte. Però en Bertrand simpatitzava, com a mínim, amb els Bons Homes (els càtars), i aquest rumor també acompanyà en Ramon Rogièr durant tota la seva curta vida, encara que no existien proves concloents sobre la seva "fe herètica".

Però no podem pas negar que en Ramon Rogièr mantingué una gran tolerància envers els Bons Homes i els jueus dins dels seus feus, molt habitual aquesta actitud oberta en el tarannà occità. I els seus enemics aprofitaren aquesta política de permissibilitat envers les minories en contra del vescomte. I la monarquia dels Capets utilitzà la Croada contra els Albigesos (els càtars) convocada l'any 1209 per l'Església Catòlica per a sotmetre i dominar Occitània.

Quan començà la Croada, en Ramon Rogièr visità al legat papal Arnaud Almaric de Cîteaux a Montpelhièr, per a intentar aturar els atacs croats, però el representant papal no volgué negociar amb ell. Alguns historiadors afirmen que amenaçà els croats si atacaven els seus feus, i que afirmà que protegiria els Bons Homes, però és poc probable que en aquelles circumstàncies, amb l'objectiu d'aturar la Croada, afirmés aquestes intencions que només podien provocar una guerra oberta i definitiva.

La vila de Besièrs fou incendiada i la seva població anihilada el dia 22 de Juliol de 1209, en un genocidi com mai no s'havia vist a Europa des de feia segles, perquè els seus habitants s'havien

negat a lliurar els dos-cents “heretges” (els seus familiars, veïns i amics) que residien a la ciutat. D’aquest setge prové la sentència atribuïda al legat papal, Arnaud Almaric, que respongué a la pregunta sobre com distingirien els soldats croats als “heretges càtars” dels cristians catòlics, amb la frase “Mateu-los a tots, que Déu ja distingirà els seus”.

Tement que es pogués repetir la mateixa mortaldat a Carcassona, el jove vescomte manà reforçar les defenses de la ciutat i acumular la màxima quantitat possible de queviures. Molta gent de les rodalies també s’havia refugiat darrere les muralles carcassoneses, que semblaven inexpugnables.

Davant l’arribada de les tropes croades el dia 1 d’Agost a la ciutat, i amb la visita inesperada del rei Pere II d’Aragó i I de Barcelona (senyor i cunyat d’en Ramon Rogièr), s’iniciaren converses per a evitar una nova massacre, però les condicions de l’exèrcit catòlic eren excessives: en Ramon Rogièr devia abandonar la ciutat només amb dotze cavallers escollits per ell i la ciutat (inclosa la població) restaria en mans dels croats. El vescomte no volia abandonar els seus vassalls i davant la negativa a acceptar aquestes condicions, el rei Pere es retirà. Durant la seva estada, el rei Pere no escatimà una reprimenda contra el jove vescomte per la seva excessiva tolerància envers els Bons Homes i els jueus.

Els atacs començaren i els carcassonesos es defensaren heroicament, però la manca d’aigua i la sequera provocaren l’aparició de malalties, i el jove vescomte es veié obligat a negociar novament. Acompanyat per dotze cavallers, es dirigí al campament croat el dia 15 d’Agost, confiant en la paraula de respectar la treva durant la negociació. Pensava en la possibilitat de lliurar-se com a hostatge a canvi de salvar la vida dels seus vassalls.

Però a la tenda del comte de Nevers, vulnerant totes les normes dels períodes de treva i de negociacions, en Ramon Rogièr fou fet presoner. Finalment, Carcassona es rendí, la seva població marxà temporalment i la vila fou ocupada (i saquejada) pels soldats croats. Les possessions i els títols d’en Ramon Rogièr foren traspassats, després d’unes negociacions, al mateix Simon de Montfort, cap militar de la Croada.

Ramon Rogièr fou empresonat a les masmorres del castell de Carcassona, on morí tres mesos després, el dia 10 de Novembre de 1209. Segons la versió oficial, de disenteria. Segons molts rumors, enverinat pel seus enemics. Potser per a evitar suspicàcies, el mateix Simon de Montfort organitzà solemnes funerals pel seu predecessor com a vescomte de Carcassona (tota una hipocresia ateses les circumstàncies del seu empresonament). El trobador Guilhèm Augièr digué:

“L’han fait morir los crosats e Simon de Montfort”.

I el jove vescomte Ramon Rogièr de Trencavèl entrava així en la llegenda, molt jove, amb només vint-i-quatre anys i convertit en un noble heroi, capaç de sacrificar-se per salvar els seus vassalls. La Canso de la Crusada ens diu

“Era un cavaller tan generós que els seus súbdits l’estimaven. Sentiment que esdevingué veneració en saber que havia lliurat la vida per salvar-los a tots”.

El seu fill Ramon Trencavèl II no heretà els seus feus. La vídua d'en Ramon Rogièr, Agnès de Montpelhièr, renuncià a totes les possibles pretensions del seu fill Ramon a canvi d'una renda vitalícia de tres mil sous i la recuperació del seu dot valorat en vint-i-cinc mil sous, mentre que el seu fill romania sota la tutela del noble Ramon Rogièr I de Fois. Malgrat aquesta renúncia, Ramon Trencavèl II intentà en diverses ocasions sense èxit (malgrat alguna molt breu restitució del seu senyoriu en alguna ciutat) recuperar els dominis del seu difunt pare, ostentats primer per la família dels Montfort i posteriorment convertits en dominis sota jurisdicció directa de la monarquia dels Capets.

Analitzant la figura d'en Ramon Rogièr Trencavèl podríem debatre si l'hauríem de considerar com un màrtir nacional occità, encara que la idea de nació al segle XIII era molt diferent al concepte contemporani d'identitat nacional. Però en qualsevol cas, estem davant d'un personatge d'elevats principis, que defensà els seus vassalls fins a les últimes conseqüències, demostrant els seus elevats principis i el seu inqüestionable valor.

SIMILITUDS CATALANES: Dins de la historiografia catalana, tenim un personatge històric massa desconegut, però similar a en Ramon Rogièr Trencavèl. Parlem del comte Jaume II d'Urgell "el Dissortat". En morir el rei Martí I l'Humà sense descendència legítima l'any 1410, a la vila aragonesa de Casp fou escollit com a nou rei a la Corona d'Aragó Ferran d'Antequera de la nissaga dels Trastàmara que regnaven a Castella. El comte Jaume considerava que gaudia de més drets que el candidat castellà i no acceptà el resultat del Compromís de Casp. Alçat en armes, fou derrotat i empresonat fins a la seva mort l'any 1433 a Xàtiva.

I EN EL PROPER CAPÍTOL retrocedirem una mica en el temps, per a endinsar-nos en el món dels trobadors. Però no penseu que parlarem d'un poeta que només es dedicava a cantar i lloar les virtuts de la seva dama (o millor dit de les seves dames) amb els termes més lírics imaginables. Parlarem del trobador més irreverent que pugueu pensar.

Francesc Sangar. CAOC.